څېړنوال دکتور عبدالحکیم هلالي

د پښتو شعر د فونیمیکي الفبې لارښود

Ketabton.com

پښتو ټولنه

۱۳۵۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېړنوال دکتور عبدالحکیم هلالي

د پښتو ژبې د فونیمیکې الفبې

لارښود

پښتو ټولنه - د ژبپوهنې څانګه

مهتمم: محمد شیرین سنګری

د پښتو ټولنې د خپرونو پرله پسې نمره "۲۱۷"

۱۳۵۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی محمد داؤد د افغانستان ددولت رئیس او صدراعظم

پیژندګلوي

د (انګلیسي په پښتو) قاموس تر چاپ وروسته، پښتو ټولنې تصمیم ونیو

چې د (پښتو په انګلیسي) قاموس هم د چاپ دپاره تیار کړي. ددې دپاره

چې لوستونکي په تلفظ کې مشکلات ونه ویني لازمه وګڼل شوه چې تلفظ په فونیمیک

توره ولیکل شي. د فونیمیک phonemic توره د ټاکلو دپاره پښتو ټولنې د ژبپوهانو

او علمي پوهانو یوې ګډې ناستې ته بلنه ورکړه چې فونیمیک توري تعیین او تثبیت کړي.

د تورو له ټاکلو نه پس، د ژبپوهنې لوی مدیر څېړنوال دکتور عبدالحکیم هلالي ته

وظیفه ورکړه شوه چې په دې باره کې یوه مفصله علمي مسوده ولیکي.

څرګنده چې د فونیمیک تورو په باب د علمي کمیټې فیصله وروستۍ پرېکړه ګڼله کېږي

هیله ده چې د ګډوډۍ د مخنیوي دپاره به محترم لیکوال ددې پرېکړې مراعات وکړي.

دا هم باید وویل شي چې د غیر لازمو تورو لیکلو ته اړتیا نه لري. په لاتیني تورو باندې

د پښتو د لیک اړوند په برخه کې نن ورځ د ژبپوهنې متخصصین تخنیکي او نور ملحوظات لري

ددوی لپاره څو ګوني تصمیم منل شوی او باید پرې کره تصمیم وشي.

څېړنوال محمد صدیق روهي

د پښتو ټولنې رئیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

عنوان — مخ

لومړۍ برخه

١ — سریزه ١
٢ — د پښتو ژبې منلې سوې فونیمیکه الفبې ٨
٣ — د فونیمیکې الفبې احتیاطي توري ١١
٤ — فونیمیکه الفبې او دخیلې عربي کلمې ١٣
٥ — د پښتو ژبې بشپړه فونیمیکه الفبې ٢٢

دوهمه برخه

٦ — د کوهستان شفق (بینوا) ٢٧
٧ — لنډۍ ٣٣
٨ — خومره به ښه وي (الفت) ٣٥
٩ — لنډۍ ٣٨
١٠ — سپوږمۍ (بینوا) ٤٠
١١ — لنډۍ ٤٤
١٢ — ساقي (اجمل خټک) ٤٦
١٣ — سپوږمۍ (لایق) ٤٨
١٤ — محشر (عبدالباري جهاني) ٥١

سریزه

د پښتو ژبي ځیني خصوصیتونه د اوسني معمول لیک
په مرسته په واقعي بڼه نه څرګندیږي. د دې
علت دا دی چې :

۱) د پښتو ژبي په اوسني لیک کي ځیني واولونه
د کلمو په ځینو برخو کي کومي مشخصي علامي (ګرافیمونه)
نه لري ، لکه : د {ژ ر ل} کلمه چې د پنځو فونیمونو
(ږغیزو واحدونو) / ž-ə-r-ə-l / څخه جوړه ده،
خو په لیک کي یوازي په دریو توریو {ژ - ر - ل} سره لیکله کیږي.

۲) په اوسني ليک کي څو مختلف فونيمونه په يوه توري سره ليکل کيږي . د پښتو ژبي د بېلو بېلو فونيمونو (بېغيزو ـ واحدونو) لکه: /o/، /u/ او /w/ د پاره په اوسني مروج ليک کي يوازي يو توری { و } ستر. مثالونه يي په لاندي کلمو کي ليدلای سئ:

کور - /kor/

سور - /sūr/

خوړل - /xwaṛəl/

۳) په مروج ليک کي د /a/ او /ə/ فونيمونو د پاره چي د کلمو په پای کي راغلي وي، يوازي يوه علامه { ه } ستره لکه:

زړه /zṛə/

زړه /zaṛa/

پسه /psə/

شپه /špa/

٤) په اوسني ليک کي کله کله د يوه فونيم (بېغيز واحد) د څرګندولو د پاره دوه توري ليکل کيږي . د مثال په ډول، د { او به }

(c) ketabton.com: The Digital Library

{اوده}، {اوړ} کلمې چې په سر کې یې یوازې یو فونیم / o / دی خو په لیک کې د غه یو فونیم په دوو توروو {ا + و} سره لیکل کیږي لکه:

اوبه - / obə /

اوړه - / oṛə /

اوړ - / oṛ /

په همدې ډول د پښتو ژبې د فونیمونو (د غږیزو واحدونو) او ګرافیمونو (تورو) ترمنځ پوره سمون نه لیدل کیږي. قاموس لیکونکو د غه د پښتو ژبې د غږونو او لیک ترمنځ بېلتون درک کړی دی نو ځکه کوښښ یې کړی چې په قاموسونو کې د پښتو لغتونو د لوستلو د پاره یو ډول سیستم غوره کړي. محمدګل مومند په خپل قاموس (پښتو سیند - ۱۳۱۶) کې د کلمو د لوستلو د پاره د مخففونو یو سیستم غوره کړی چې په لاندې ډول ښوول کیږي:

اخیستل - (م، مك، سامع، سا، حرمخ، سا)

ارزان - (مف، سا، مف، م، سا)

د پښتو قاموس لیکونکو بیا د پښتو سیند مرکب مخففو نه

لنډ ساده کړي دي . په دې قاموس کې يې د کلمو د لوستلو دپاره د داسې بسيطو تورو څخه کار اخيستی چې هر توری يې د هغو حرکتونو نمايندګي کوي چې اصلاً په عربي ژبه کې معمول دي، لکه

کوږ (ض، ج، س)

زړه (س، ز، س)

زړه (ف، ف، س)

په ظفر اللغات کې د کلمو د لوستلو دپاره د تلفظ پرځای د کلمو سېلابيز بېلوالی ښودل سوی دی او په زياتو برخو کې پر سېلابونو حرکتونه هم ښودل سوي دي، لکه :

ايشول - (ا - شَ - وْلْ)

ابتدا - (اِبْ - تِ - دَا)

په پښتو ژبه (قاموس) کې چې په پېښور کې خپرېږي د کلمو د لوستلو دپاره د يوه داسې ترتيب څخه کار اخيستل سوی چې په هيڅ نامه يې نه سو نومولای . ځکه چې کوم تاکلی سيستم نه لري. د کلمو د لوستلو دپاره کله د سېلابيز بېلوالي څخه کار اخيستل سوی او کله بيا د مطلوبې کلمې توري په جلا جلا ډول په قوس کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکل سوي او حرکتونه یې ښوول سوي دي، لکه :

انډول :- (اَنډ + وَلْ)

استوګن :- (آ + سْ + تو + ګَ + نْ)

او داسې نور...

دغه ډول د لوستلو یا د تلفظ د څرګندولو سیستمونه د یوې خوا د دې ولوستونکو د پاره مشکل او د بلې خوا د کلمو تلفظ نا افاده کوي ، بلکه یوازې د کلمو د توریو حرکتونه یا د کلمو توري او سیلابونه بېلوالی ښيي. دغه ډول سیستمونه د کلمو د بڼې جوړښت او د بڼې خصوصیت سره پوره سمون نه لري.

دغه علت دی چې کله کله قاموس لیکونکي د سترو اشتباهاتو سره مخامخ سوي دي.

د پښتو ژبې په مروجه لیکدود کې هغه کلمې چې په /a/ او /ə/ ختمیږي ، د واوه وا ولونه په یوه توري { ه } سره لیکل کیږي. خو ځینو قاموس لیکونکو دغه د واوه وا ولونه چې د کلمو په پای کې راغلي وي د تلفظ د افادې په برخه کې ساکن ښودلـــــــی دي،

لکه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړه (س ز س)

زړه (فړ ف س)

د غږ {ه} علامه چې په پورتنیو کلمو کې راغلې ده، ساکنه نه ده بلکه په لومړۍ کلمه کې د /ə/ او په دوهمه کلمه کې د /a/ د بڼغونو ښکاره کونې یوه لیک نښه ده.

څرنګه چې دیوې خوا د پښتو ژبې د بڼغونو او لیک تر منځ بېلتون موجود دی او د بلې خوا د غږ د ول د تلفظ د افادې سیستمونه چې زموږ په قاموسونو کې مروج دي، د کلمو پوره او سم تلفظ نه سي افاده کولای، نو یوازنۍ سمه لاره به دا وي چې په پښتو قاموسونو کې د کلمو تلفظ په لاتیني توري ولیکل سي.

په لاتیني توري سره کېدای سي چې د پښتو کلمو سم تلفظ افاده سي.

څنګه چې اوس په پښتو ټولنه کې پر پښتو - انګلیسي قاموس کار کېږي، نو ددې دپاره چې د پښتو لغتونو د تلفظ د ښکاره ولو دپاره د لاتیني توري یو داسي سیستم غوره سي چې د یوې خوا بین المللی شهرت ولري او د بلې خوا په افغانستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژبنیو تحقیقاتو کې زموږ د پوهانو ترمنځ یو معیاري حیثیت غوره کړی، نو دغه عمل په دې شمېر د دوشنبې په ورځ په پښتو ټولنه کې یوه علمي غونډه وشوه. دې غونډې ته د فونیمیکي الفبې د تهاکلو د پاره دغه پوهان راغلي وو:

ښاغلی پوهاند عبدالحي حبیبي

ښاغلی پوهاند عبدالشکور رشاد

ښاغلی پوهاند رحیم الهام

ښاغلی عبدالرؤف بینوا

ښاغلی پوهاند دکتور سید بهاوالدین مجروح

ښاغلی ژبپوهنوال محمد صدیق روهي

ښاغلی ژبپوهندوی عبدالله خدمتګار

ښاغلی دکتور مجاور احمد زیار

ښاغلی ژبپوهنوال دکتور سیدالشاه پولاد

ښاغلی ژبپوهنوال دکتور دولت محمد

ښاغلی عبدالجلیل وجدي

ښاغلی ژبپوهنوال دکتور عبدالحکیم هلالي

په دې غونډه کې د پښتو ژبې د فونيميکې الفبې په برخه کې پوره بحث او غور وشو. وروسته له هر اړخيزې څېړنې، د - غونډې د ټولو گډون کوونکو د خوا د پښتو ژبې د ږغونو دافادې د پاره يو فونيميک سيستم ومنل شو چې دلته راوړل کېږي

د پښتو ژبې منلې شوې فونيميکه الفبې

		د فونيميکې الفبې توري	معمول توري
atal, sar, ṡpa	اتل، سر، ښپه	a	ا
ās, wyāṛ, sabā	آس، وياړ، سبا	ā	آ
bāṛ	باړ	b	ب
Paṣto	پښتو	p	پ
tor	تور	t	ت
ṭol	ټول	ṭ	ټ
joṛ	جوړ	j	ج
čākū	چاکو	č	چ

(c) ketabton.com: The Digital Library

		دفونیمکي الفبې توري	معمول توري
jǎy	ځای	ǰ	ځ
cok	څوك	c	څ
xor	خور	x	خ
dod	د ود	d	د
ḍer	ډ یر	ḍ	ډ
rap	رپ	r	ر
ṛūnd	ړ وند	ṛ	ړ
zoṛ	زوړ	z	ز
žwənd	ژ وند	ž	ژ
ẓaǧ	ږغ	ẓ	ږ
samūn	سمون	s	س
šəl	شل	š	ش
ṣāǧəlay	ښاغلی	ṣ	ښ
ǧamay	غمی	ǧ	غ
kār	کار	k	ک

		دفونیمیکي الفبې توري	معمول توري
gaḍ	ګډ	g	ګ
lās	لاس	l	ل
mor	مور	m	م
nən	نن	n	ن
maṇa	منه	ṇ	ڼ
wādə, žəṛawəl	واده، ژړول	w	و
har, sahār	هر، سهار	h	ه
yor, melmastyā	یور، مېلمستیا	y	ي
saṛay	سړی	ay	ی
hosəy	هوسۍ	əy	ۍ
wir (ښځه) Tši الیښي	ویر	i	ي
ter, maste	تېر، مستې	e	ې
Kor	کور	o	و (مجهول)
lūr (ښځینه) Gūru ګورو	لور	ū	و (معروف)
sur	سر (په موسیقۍ کې)	u	پېښ

زبر	1 ×	ابرٔه (حاصل)	1bra
زورکې	ə	نیکه، لوښتل	nikə, lwastəl
د ږغ د ځای د ښودلو د پاره دا لاندې علامه منل شوې ده:			
ږغ	´	کوټه	koṭá

احتیاطي: ث (θ)، ذ (đ)، ح (ḫ)، ص (s̱)، ض (ẕ)، ط (ṯ)، ظ (z̄)، ع (ʕ)، ف (f)، ق (q)، ء (')، معدوله واو (ʷ)، جرمني (w)، انګلیسي (v) او روسي (B) په (v̱).

د فونیمیکې الفبې احتیاطي توري

د پښتو ژبې د فونیمیکې الفبې د جدول په پای کې د احتیاطي په نامه ځینې توري لیکل شوي دي. د ژبنیو مسألو په علمي څېړنو کې د دې تورو لیکلو ته ضرورت لیدل کیږي. په همدې اساس د پښتو ژبې د فونیمیکې الفبې په پای کې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوي دي .

کړ وغوا ړو چي د دخيلو عربي کلمو ، لکه : { ثواب ، حوض ، ذکاوت ، صبر ، ضرر ، طالب ، ظالم } اصلي عربي تلفظ او د دغو کلمو پښتو تلفظ سره مقايسه کړو ، نو د مقايسې د پاره مجبوره يو چي د پورتنيو کلمو د اصلي تلفظ د افادې د پاره هم په فونيميکي الفبې کي تاکلي توري ولرو . او س به د لته د مثال په ډول د پورتنيو کلمو پښتو او اصلي عربي تلفظونه په مقايسوي ډول په فونيميکي الفبې سره وليکو :

پښتو تلفظ	اصلي عربي تلفظ	په ليک کې
/ sawā́b /	/ θawāb /	ثـــواب
/ hawẓ /	/ ḥawẓ /	حـــوض
/ zakāwát /	/ ḍakāwat /	ذکـــاوت
/ sábər /	/ ṣabr /	صـــبر
/ zarár /	/ ẓarar /	ضــرر
/ tālíb /	/ ṭālıb /	طالـــب
/ zālím /	/ ẓālım /	ظالــم

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا رنګه نور احتياطي توري هم د دې مقصد د پاره ليکل سوي دي. د / ع، ف، ق / مفصله شرحه د (فونيميکه الفبې او دخيلې عربي کلمې) تر عنوان لاندې راغلې ده.

فونيميکه الفبې او دخيلي عربي کلمې

د پښتو ژبې په مروجې الفبې کې لس داسې توري سته چې په دخيلو عربي کلمو کې راځي. دغه لس توري په عربي ژبه کې د خاصو عربي بغونو د پاره تاکل سوي دي. که څه هم دغه لس توري په هغو کلمو کې چې پښتو ژبې ته داخلې سوي او اوس په پښتو ژبه کې مستعملې دي، ليکل کيږي، خو پښتانه يې د عربو په شان نه تلفظ کوي. دغه لس توري دا دي:

ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق.

د دغو پورتنيو تورو د جملې څخه، چې په عربي دخيلو کلمو کې استعماليږي او د عربي ژبې د خاصو بغونو نماينده ګي کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

او وه يې د پښتو ژبې د ښغيز جوړښت پر اساس په مفخن ډول تلفظ کيږي.

او وه توري دادي: ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ.

مثالونه يې لاندې ښودل کيږي:

پښتو تلفظ	عربي تلفظ	په ليک کې
/ sābít /	/θābıt /	ثابت
/ hāsıl /	/ḫāṣıl /	حاصل
/ zakí /	/ðaki /	ذکي
/ sādiq /	/ṣādıq /	صادق
/ zaʕíf /	/ẕaʕif /	ضعيف
/ tāqát /	/ṯāqat /	طاقت
/ zarfiyát /	/z̄arfiyat /	ظرفيت
/ s /	/θ, ṣ /	ث، ص
/ z /	/ð, ẕ, z̄ /	ذ، ض، ظ
/ h /	/ḫ /	ح
/ t /	/ṯ /	ط

مگر د {ع، ف، ق} توريو د تلفظ په برخه کې بيا خبره بل ډول ده.

/ ع / د خيل کانسونېنټ دی چې په عربي دخيلو کلمو کې راځي. په ليک کې {ع} ليکل کيږي. ځينې پښتانه يې عربي ته ورته د / ع / په ډول تلفظ کوي لکه:

عادت /ʕādát/

وعده /waʕdá/

عسکر /ʕaskár/

مگر ځينې پښتانه يې بيا د وينا په وخت کې بيخي حذفوي او يوازې په هغو واولونو اکتفا کوي چې تر / ع / وروسته يا دمخه راغلي وي. د حذفولو طريقه يې په دې ډول ده:

۱) که چيرې د دخيلو عربي کلمو د سېلابونو په سر کې / ع / وي نو په وينا کې دغه / ع / له منځه ځي او يوازې د هغه واول څخه شروع کيږي چې په سېلاب کې تر / ع / وروسته راغلی وي، يعنې په سېلاب کې د هغه واول څخه شروع کيږي چې تر / ع / وروسته موقعيت لري.

مثالونه یې دادي:

په لیک کې	عربي اصلي تلفظ	حذف سوي پښتو تلفظ
عادت	/ʕadat/	/ādát/
عاجل	/ʕājɪl/	/ājɪl/
عبادت	/ʕɪbādat/	/ɪbādát/
عسکر	/ʕaskar	/askár/

۲) کړچیرې د عربي دخیلو کلمو د سیلابو نو په پای کې /ع/ وي نو په وینا کې د غږ /ع/ له منځه ځي او سیلاب په هغه واول سره پای ته رسیږي چې تر /ع/ د مخه راغلی وي

مثالونه یې دادي:

په لیک کې	عربي اصلي تلفظ	حذف سوي پښتو تلفظ
موضوع	/mawẕoʕ/	/mawzó/
شروع	/šuroʕ/	/šuró/
استعمال	/ɪstɪʕmāl/	/ɪstɪmā́l/
وداع	/wɪdāʕ/	/wɪdā́/

ف /f/ دخیل کانسونینټ دی چې په عربي دخیلو کلمو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځي. ځيني پښتانه يې د /پ/ او ځيني يې د عربي تلفظ په دول /ف/ وايي. مثالونه يې دا دي:

فرمان /farmán/

فاصله /fāsılá/

فکر /fíkar/

صفت /sıfát/

ق /q/ يو دخيل فونيم دی چې په عربي دخيلو کلمو کې راځي. ځيني پښتانه يې د /ک/ او ځيني يې تقريباً د عربي تلفظ په دول /ق/ وايي. مثالونه يې دا دي:

قانون /qānū́n/

قاموس /qāmū́s/

حقايق /haqāyíq/

د پورتنی ټولنې يا دوهمې برخې نتيجې ته رسيږو چې:

۱) د عربي ژبې تو لې هغه دخيلې کلمې چې اوس په پښتو ژبه کې استعماليږي او په ليک کې د هغو توريو {ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ} پکښې راځي د فونيميکي الفبې په دا سې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تورو سره يي ليكوچي د دغو عربي تورو پښتو تلفظ څرګندوي لکه

ثابت /sābit/

صادق /sādiq/

ذکي /zaki/

ضرورت /zarūrát/

ظالم /zālim/

طاقت /tāqát/

حال /hāl/

۲) /ق/ او /ف/ د پښتو ژبي دوه دخيل فونيمونه دي. دغه فونيمونه په دخيلو عربي کلمو کي چي په پښتو ژبه کي استعماليږي داکثرو باسوادو پښتنو دخوا عربي ته ورته تلفظ کيږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کي (د دخيلو عربي کلمو د تلفظونو په برخه کي) او هم په فونيميکي الفبې کي دغه پورتني عربي توري په هغو لاتيني تورو سره ليکوچي دعربي تلفظونو د څرګندولو دپاره تاکل سوي دي، لکه:

قاموس /qāmūs/

قول /qawl/

قلم /qalám/

حق /haq/

حقایق /haqāyiq/

فرق /farq/

فرعي /farʕí/

فیصله /faysalá/

فلسفه /falsafá/

فایده /fāydá/

فرمان /farmā́n/

صفت /sɪfát/

هغه دخیلي عربي کلمې چې د تاریخ په اوږدو کې یې خپله بڼه بدله کړې ده او اوس په پښتو ژبه کې په اوښتې (مغیّر) ډول استعمالیږي د پورتنۍ قاعدې څخه مستثنی ګڼل کیږي. د مثال په ډول، د {کمیس، وخت} کلمې چې اوس په دغه شکل ویل کیږي او هم په دغه شکل لیکل کیږي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصلي عربي ليکلي شکل نه يې {قميص، وقت} دي.

که چېرې په قاموسونو کې د دې ډول کلمو تلفظ ليکو او يا غواړو چې دا ډول کلمې په فونيميکې الفبې وليکو، نو داسي به يې ليکو:

کميس	/kamís/
وخت	/waxt/

په پښتو ژبه کې داسې نورې مغني کلمې ستړې او س په ليک او لوست کې يوازې په مغن شکل مستعملې دي، لکه:

اديره	/adirá/
اورته	/awráta/

او داسې نورې ...

۳) /ع/ د پښتو ژبې يو دخيل فونيم دی. د غه فونيم په دخيلو عربي کلمو کې چې په پښتو ژبه کې استعماليږي، د اکثرو باسواده پښتنو دخوا د کلمو په زياترو برخو کې عربي ته ورته تلفظ کيږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کې (د دخيلو کلمو د تلفظونو په برخه کې) او هم په فونيميکې الفبې کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه پوښتنې ته د ځواب په توګه لاتیني توري یا سره لیکوچي د عربي تلفظ د څرګندولو د پاره تاکل سوي دي، لکه :

عادت /ʕādát/

عبادت /ʕɪbādát/

وعده /waʕdá/

استعمال /ɪstɪʕmāl/

د /ع/ فونیم چې د کلمو په پای کې راغلی وي، که څه هم په اوسني مروج لیک کې لیکل کیږي، خو په زیاتو موارد و کې نه تلفظ کیږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کې (د دخیلو عربي کلمو د تلفظ په برخه کې) او هم په فونیمیکي الفبې کې دد غه توري تلفظ نه لیکو، لکه :

موضوع /mawzó/

شروع /šuró/

اجتماع /ɪjtɪmā́/

وداع /wɪdā́/

او داسې نور...

د پوښتنې (فونیمیکه الفبې او دخیلې عربي کلمې) بحث په نتیجه کې د پښتو ژبې د بشپړې فونیمیکې الفبې توري په دې ډول ټاکل کیږي:

د پښتو ژبې بشپړه فونیمیکه الفبې:			
معمول توري	د فونیمیکې الفبې توري		
ا	a	سر، اتل، شپه	sar, atál, špa
آ	ā	آس، ویاړ، سبا	ās, wyāṛ, sabā́
ب	b	بار	bār
پ	p	پښتو	paṣtó
ت	t	تور	tor
ټ	ṭ	ټول	ṭol
ث	s	ثابت	sābít
ج	ǰ	جوړ	ǰor
چ	č	چاکو	čākū́

(c) ketabton.com: The Digital Library

		دفونیمیکی الفبی توری	معمول توری
jāy	ځای	ʒ	ځ
cok	څوک	c	څ
h̲āsil	حاصل	× h̲	ح
xor	خور	x	خ
dod	دود	d	د
ḍer	ډېر	ḍ	ډ
zakí	ذکی	z	ذ
rap	رپ	r	ر
ṛūnd	ړوند	ṛ	ړ
zoṛ	زوړ	z	ز
žwənd	ژوند	ž	ژ
ẓaǧ	ږغ	ẓ	ږ
sam	سم	s	س
šlūmbé	شلومبې	š	ش
ṣāǧə́lay	ښاغلی	ṣ	ښ

		د فونيميکي الفبې توري	معمولي توري
sādíq	صادق	s	ص
zarár	ضرر	z	ض
tāqát	طاقت	t	ط
zālím	ظالم	z	ظ
ʕādát, waʕdá, mawzó	عادت، وعده، موضوع	ʕ	ع
ğamáy	غمی	ğ	غ
fāsılá	فاصله	f	ف
qānún	قانون	q	ق
Kār	کار	k	ک
gaḍ	ګډ	g	ګ
lās	لاس	l	ل
moṛ	موړ	m	م
nən	نن	n	ن
maṇá	منه	ṇ	ڼ
wādə́, žəṛawə́l	واده، ژړول	w	و

		د فونيميکي الفبې توري	معمول توري
har, sahār	هر، سهار	h	ه
yor, wyār, melmastyā	يور، وياړ، مېلمستيا	y	ي
kor, obə	کور، اوبه	o	و
sūr	سور	ū	و
sur	سُر (په موسيقۍ کې)	u	پېښ
ıbrá, ımzá	ابره، امضا	ı	زېر
wir	وير	i	ي
ter, masté	تېر، مستې	e	ې
saráy	سړی	ay	ی
heləy	هيلۍ	əy	ۍ
nikə, zṛə	نيکه، زړه	ə	زورکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه برخه

په دې برخه کې د پښتو ژبې د فونیمکې
الفبې د زده کړې د پاره یو څو شعرونه
او لنډۍ هم په اوسني مروج لیک
او هم په فونیمیک الفبې سره لیکل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکوهستان شفق

dəKohestấn šafáq

هندوکش پر سر لمبې دي
که اسمان سره کناره ده

hendūKúš pər sar lambé di
Kə asmấn sra Kenārá da

دکوم سوي زړګي آه دي
یا د وینو فواره ده

də Kūm sə́wi zırgí·āh day
yā də winū fawārá da

که چنګیز دعصر توره
چې له تیکي را ښکاره ده

Ka čangéz də ʕásər tū́ra
či lə téki rāṣkārá da

يا خو بل د ميني اور دی
دفلک پرې سوی کور دی

yā xū bal də míni orday
də falák pre sə́way kor day

د سکندر د وخت شهيد دی
پحسرت گوري بگرام ته

də skandár də waxt šahíd day
pə hasrát gū́ri bagrā́m tə

يا ليوال روح د عاشق دی
چي ورځي د يار سلام ته

yā lewā́l roh də ʕāšuq day
či wərǰí də yar salā́m tə

يا واله د سرو شرابو
چي تويږي يوه جام ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

yā wālə́ də sro šarābū
či tūyiẓi yəwə́ jām tə

دا میدان د کربلا دی
که سالو سور د لیلا دی

dā maydā́n də Karbalā́ day
Kə sālū́ sūr də laylā́ day

دا زړګی د آسمان و چاود
که سینه د دېوانه ده

dā zırgáy də asmā́n wə́čāwə
Kə siná də dewāná da

یا ساقی له لاسه ښکته
چپه سوی پیمانه ده

yā sāqí lə lāsá ṣkə́ta
čapá sə́we paymāná da

او که دی د عبرت لیک دی
ښه رنګینه افسانه ده

aw kə dars də ɛıbrát lik day
ṣə rangína afsāná da
موږ ته یاده جانبازي کړي
د نیکونو سربازي کړي

mūẓ tə yáda jānbāzí kṛi
də nikúnū sarbāzí kṛi
د مؤمن د زړه په وینو
شیرینو سور کړی لاس دی

də momín də zṛə pə winū
širinó sūr káray lās day
که کفن د شهیدانو
پرښتو نیولی پاس دی

kə kafán də šahidā́nū
pariṣtó niwə́lay pās day
یا د نیا کی خونریزي ده
پر افق یې انعکاس دی

yā dunyā́ ki xūnrizí da
pər ofúq ye ınsıkā́s day

يه ، شفق د کوهستان دی
راچاپېره پر اسمان دی

ya, šafáq də kohestā́n day
rāčāpéra pər asmā́n day

دې شفق کې ستورې ښکارې
که صدف دې سره دریاب کې

de šafáq ki stū́ri ṣkā́ri
kə sadáf di srə daryā́b ki

یا حساس زړه د شاعر دی
چې ډوب سوی په خوناب کې

yā hasā́s zṛə də šaʿír day
či ḍūb sə́way pə xūnā́b ki

یا یتیم دی او ښکلي ځا ځي
د دې دهر په سیلاب کې

yā yətím day ŭṣki cắcī
ðəðe ðáhar pə selāb ki

که سپین غاښ دي ځلیږه کي
د محبوبي پسره خوله کي

kə spin ğāṣ di źaleðə ki
ðə mahbúbi pə sra xulə ki

دا پر غرونو اوریځ نه ده
دود سو جگ له کوهستانه

dā pər ğrúnū oryáź nə ða
dūð sū jəg la kohestāna

یا سپیري پاڼي تاریخ دی
چي قصي کړي له بامیانه

yā speré pāṇi tāríx ðay
či qṣsé kṛi lə bāmyána

یا خوگرد زموږ دپښو دی
چي باج خلي له آسمانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

yā xū gard zumūẓ də pṣo day
či baj áxli lə asmā́na

داچي ښني د کي ولې دي
د اسمان د مخ خولې دي

ðā či šne ðəki walé di
ðə asmā́n də məx xwle ði

لندی

قسم بختور يې سوداگره
چې مرغلرې خرڅوې شمېرې خالونه

tə baxtawā́r ye sawdāgə́ra
či marğaləri xarcawé šmeré xālū́na

ما د اسمان سپين سپوږمۍ کې
چې د جانان پر کيږدۍ تل ولاړه يمه

mā ðə asmā́n spī́na spoẓməy ke
či ðə jānā́n pər kiẓdə́y təl walāṛa yə́ma

سپيني کوټې دي کندوالې سي

زما يادېزي د کيږدۍ سره شمالونه

spini koṭe di kanḍwāle si

zmā yādizi də kiẓdə́y sə šamālūna

که ديدن کړې ګودر ته راسه

زه به منګی په لپو وړو-وړو ډکومه

kə didán kṛe gūdə́r tə rā́sa

zə bə məngáy pə lə́pū wṛó_wṛó ḍakawə́ma

ګودر ته جم راپسې راسه

يوه شيبه به دې په سره زړه وويمه

gūdə́r tə jəm rāpasé rā́sa

yawá šebá bə di pə sə zṛə wəwinə́ma

خوله به د خدای په رضا درکم

منګی مې ولې سوروې لنده دې کړمه

xwlə bə də xdā́y pə razā́ dérkam

məngáy mi wə́li soraawé landá di kṛə́ma

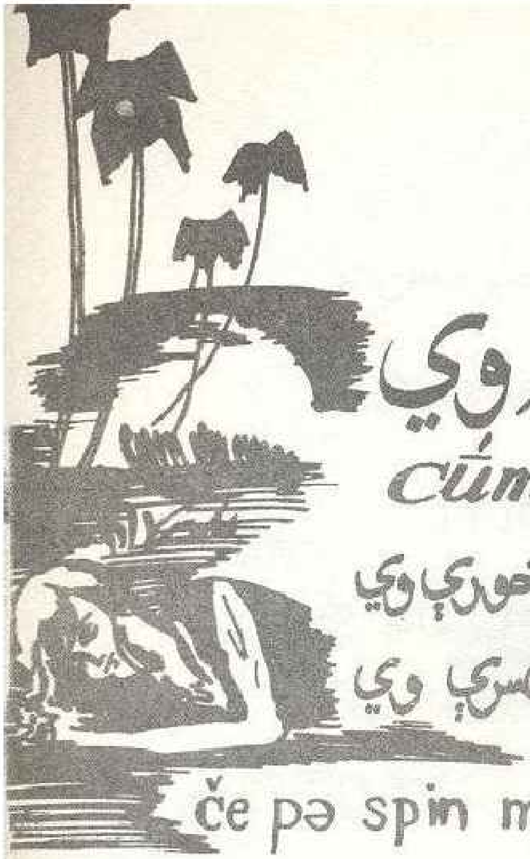

خومره به ښه وي
cúmra bə ṣə wi

چې په سپين مخ دې زلفې خورې وي
سترګې دې تورې شونډې دې سرې وي

če pə spin məx de zə́lfe xwaré wi
stə́rge de tóre šúnḍe de sre wi

زه يم او ته يې نازو نخرې وي
خومره به ښه وي، خومره به ښه وي

zə yəm aw tə ye nā́zo naxré wi
cúmra bə ṣə wi, cúmra bə ṣə wi

چې زه حيا کړم او ته شوخي کړې
زه جرئت نه کړم خو ته مستي کړې

če zə hāyā́ Kṛəm aw tə šoxí Kṛe
zə jurát nə Kṛəm xu tə mastí Kṛe

شې مهربانه او دلدارې کړې
څومره به ښه وي، څومره به ښه وي

še mehrabā́na aw deldārí Kṛe
cū́mra bə ṣə wi, cū́mra bə ṣə wi

چې مې حیا شي له غونډې لرې
زه درنږدې شم ته وایې لرې

če me hayā́ ši laẓ ǧū́nde láre
zə dər neẓdé šəm tə wā́ye láre

ذه تر شروع کړم د عشق سندرې
څومره به ښه وي، څومره به ښه وي

dər tə̇ šuró Kṛəm də ʕıšq sandáre
cū́mra bə ṣə wi, cū́mra bə ṣə wi

چې ستا په غاړه وي امیلونه
زه دې وربل کې ږدمه ګلونه

če stā pə ǧā́ṛa wi amelū́na
zə de warbál Ke ẓdə́ma gulū́na

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته راته وايې دزړه حالونه
څومره به ښه وي، څومره به ښه وي

tə ráta wáye də zṛə hālúna
cúmra bə ṣə wi, çúmra bə ṣə wi

چې درته وايم په ما يې ګرانه
له ټول عالمه له درست جهانه

če dərtə wáyəm pə mā ye grāna
lə ṭol ʿāláma lə drəst jahána

ته وايې نه يم دومره ارزانه
څومره به ښه وي، څومره به ښه وي

tə wáye nə yəm dúmra arzána
cúmra bə ṣə wi, cúmra bə ṣə wi

چې شم بېخوده او هرڅه وايم
ډېره دې زياته له حده ستايم

če šəm bexúda aw hárca wáyəm
ḍéra de zyáta lə háda stáyəm

ته راته وايې چې زه خو ستايم
څومره به ښه وي، څومره به ښه وي

tə ráta wāye če zə ɔcū stáyəm
cū́mra bə ṣə wi, cū́mra bə ṣə wi

لنډۍ

د نجلۍ تي ته مي لاس ووړ
د غرڅنۍ په څېر يې ووهل توپونه

də njəláy ti tə mi lās wárwər
də ğarcanə́y pə cer ye wə́wahəl ṭopū́na

د نجلۍ درې شيه مزه کړي
تنګې پايڅې زړې پڼې واړه ګامونه

də njəláy dre šáya mazá kṛi
tə́ngi pāycé ẓ̌ri paṇé wāṛə́ gāmū́na

چې خوله مې خوږه صرفه پرې مه کړه
شکره نه ده چې په تول به کړ سينه

či xwlə mi xwre sarfá pre məkṛa

šakára nə́ḍa či pə tol bə káma sína

سبا به بیا کډي بارېږي

د دښت گلان به ستالمنه بویوینه

səbā́ bə byā káḍi bāriẓi

ḍə ḍaṣt gulā́n bə stā ləmə́na būyəwína

چي د وصال د پیالو وېش و

زه په ځنځیر د خپل قسمت تړلې ومه

či ḍə wisā́l ḍə pyāló weš wū

zə pə jənjír ḍə xpəl qismát təṛále wə́ma

که دي د یدن زما په کار وي

سپوږمۍ ته گوره زه پر بام ولاړه یمه

kə di ḍidán zumā́ pə kār wi

spoẓmə́y tə góra zə pər bām walā́ṛa yə́ma

Spoẓmáy

سپوږمۍ

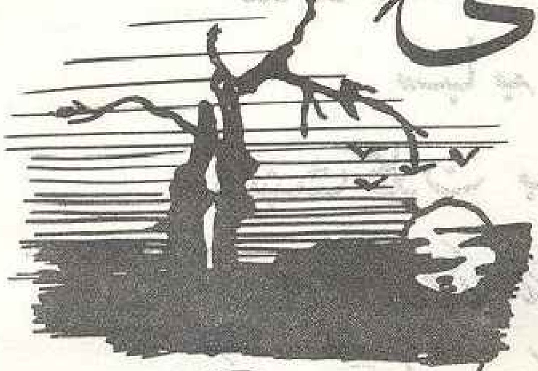

دآسمان لويه دنيا کي
ته سپوږمۍ ښکلې زيبا يې

Də asmān lóya dunyā́ ki
tə spoẓmáy ṣ̌kwəle zebā́ ye

رنګ الوتي ګونه زرده
ته ويشتلې په زړه چا يې

rang alwū́te gūná zárda
tə wistále pə zṛə čā́ ye

جوړه ما غونډي غمجنه
څوک دي نشته يک تنها يې

jóṛa mā ğū́ndi ğamjəna
cok di nəstə yak tanhā́ ye

(c) ketabton.com: The Digital Library

راته وا ویه له میني
څه در سوي نازنیني

rā́tə wə́wāya lə mini
ca dər sə́wi nāzaníni

لاله هانده سره سوري
پهٔ شپه هر ځای کي ولاړه

lālahā́nda sará ṣóre
pə špa har jāy ki walā́ṛa

محبت یو په زړه سوي
راسه کښینو سره دواړه

muhabát yū pə zṛə sə́wi
rā́sa kṣenū sará dwā́ṛa

زه به تاته زړګی تش کړم
ته وماته لاس تر غاړه

zə bə tā́ta zıṛgáy taš kṛəm
tə wəmā́tə lās tər ğā́ṛa

(c) ketabton.com: The Digital Library

غم د میني به نیمی کړو
په یوازي سر مږاړه

ǧam də mini bə nimáy kṛū
Pə yəwāzi sar məžāṛa

ښایسته یې ګلالۍ یې
داسمان پیغله نجلۍ یې

ṣāyistā ye gulāləy ye
də asmān pegla njəláy ye

لکه اس چې یې پخوا هم
د مینو هرځای ملا وې

láka as či ye pəxwā ham
də məyənū hárjāy mla we

خوار مجنون که پر سارا و
ته هم سمه ورسره وې

xwār majnūn kə pər sārā wū
tə ham sáma wərsará we

د شیرینې حال دې ولید
د فرهاد په غم کې ته وې

də širíni hāl di wə́lid
də farhā́d pə ǧam ki tə we

چې به راز د مینې خپور وو
د هغه مجلس دیوه وې

či bə rāz də míni xpor wū
də hağə́ majlə́s ḍewá we

مقتولان د عشق لیدل تا
په ورو ـ ورو به پرې ژړل تا

maqtūlā́n də ʕišq lidə́l tā
pə wro- wró bə pre žarə́l tā

وفاداره معشوقه یې
د عاشق د زړه توته یې

wəfādā́ra mašūqā́ ye
də ʕāšúq də zṛə ṭoṭá ye

لنډۍ

طالبه خدای که به ملا سې
په کتاب پروت یې یادوې شنکي خالونه

taléba xdāy kə ba mulā se
pər kitāb prot ye yādəwé ŝinkí xālūna

طالبه روند سې کتاب کټ که
ستا د کتاب تر حاشو ډېر دي زما خالونه

tāléba rūnd se kitáb kat ka
stā də kitáb tər hāšó ḍer di zmā xālūna

راسه د خان نوکري پرېږده
نوکر زما سه سپینه خوله به درکومه

rása də xān nokarí prézda
nokár zumā sə spína xwlə bə dərkawə́ma

تینګه مې مه نیسه په غېږ کې
سبا به بوی د لونګین درڅخه ځینه

tínga me mə nisá pə ǧez ki
sabā́ bə būy də lawangín dər cā́xa ǰīna

خلک په چول کې تالا کیږي
زه د اشنا تر سینې لاندې تالا سومه

xálak pə čol ki tālā́ kīzi
za də āšnā́ tər siné lā́ndi tālā́ swə́ma

یو واري تینګه په غېږ راسه
چې د تټر روپۍ دي ګډې وډې کړمه

yaw wā́ri tínga pə ǧez rā́sa
či də ṭaṭā́r rūpə́y di gə́ḍi wə́ḍi krə́ma

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساقي
saqi

ساقي چرته کاسه نيمه شراب لري که نه؟
په خوا کښې چرته چنګ و يا رباب لري که نه؟

sāqí čárta kāsá níma šarāb laré kə na?
pə xwā kṣe čarta čángū yā rabāb laré kə na?

ثواب د زاهدانو ملايانو شه نصيب
رندانو ته رنګين غونډې عذاب لري که نه؟

sawāb də zāhıdānū mulāyānū šə nasīb
rındānū tə rangín ğúnde sazāb laré kə na?

مسيحه! دا منمه چې تر مړي ږغوې
دارو چرته د سوي زړه کباب لري که نه؟

masíha, dā mənə́ma če tə mári rağawé
dārū čárta də sə́wi zṛə kabāb laré kə na?

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مستو ته مباح کاندې په میو لمبې دل
اوس وایه ملاجانه چې کتاب لرې کړنه؟

če mástu tə mabā́h kā́ndi pə máyō lambedə́l
os wā́ya mulājā́na če kitā́b laré kə na?

راغلی یم د خپله دنیاګی لاهو کوم
د خم کښې څه قطره نیمه شراب لرې کړنه؟

rāğə́lay yəm. dā xpə́la dunyāgə́y lāhū́ kawə́m
də xum kşe ca qatrá nima šarā́b, lare kəna?

د خم بې عزتي ده او چې شونډې د اجمل
راواړوه ساقي څه مې ناب لرې کړنه؟

də xum be izatí da úče šū́nḍe də ajmál
rāwā́rawa sāqí cə may nāb lare kə na?

Spoẓməy
سپوږمۍ

سپوږمۍ د لوړو غرو د پاسه ښویېده ښویېده
سپينه رڼا په لويو دښتو خورېده خورېده

spoẓməy də lwáṛu ğro də pāsa şwayedá swayedá
spína rəṇā pə lóyū dáṣto xwaredá xwaredá

وږمې د ګلو له عطرونو سره
شپې د شپنو له آوازونو سره

waẓmé də gúlū lə satrū́nū sará
špe də španó lə āwāzū́nū sará

نشې د مېو له جامونو سره
زما په لاس کښې څڅيږي ونه د ګناه اجول
توبه وه ما ته

naše də máyo lə jāmū́nū sará

(c) ketabton.com: The Digital Library

zmā pə lāsó kṣe janjīrūna də gunā́ ačawə́l
tobá wa mā́ta

زه دنشي له پيچو تا به اوښتم اوښتم
دادمچکو له ګرميو تاوېده تاوېده

zə də našé lə pičo tā́ba awuṣtə́m awuṣtə́m
dā də mačə́kū lə garmə́yū tāwedá tāwedá

ما له عصيان او ګناهونو سره
دې له مستۍ او هوسونو سره

mā lə ʕasyā́n aw gunāhū́nū sará
de lə mastə́y aw hawasū́nū sará

ساقي له ډکو ګيلاسونو سره
لا مې د مينې د وفا او د مستۍ کولې
حيا ويده وه

sāqí lə ḍə́kū gilāsū́nū sará
lā́ me də míne də wafā́ aw də mastə́y kawā́le
hayā́ widá wa

دا په مستئ کې زما له غیږې رنګېده رنګېده
زه په هوس او په ګناه کې ډوبېدم ډوبېدم

dā pə mastə́y ki zmā lə ğiże rangedá rangedá
zə pə hawás aw pə gunā́ ki ḍūbedə́m ḍūbedə́m

له تازیو تازیو ارمانونو سره
له سکلو سکلو عذابونو سره

lə tázyū tázyū armānū́nū sará
lə ṣkúlū ṣkúlū sazābū́nū sará

د زلمیتوب له کړاوونو سره
د سباوون رڼا د ستر پرده وڅیرله
مینه رسوا شوه

də zalmitób lə kaṛāwū́nū sará
də sabāwū́n rəṇā́ də sátar pardá wə́cirəla
mína rwswā́ šwa

محشر
mahšar

شیخه مه راځه محشر دی مځکه سوځي اسمان سوځي
خم له اوره سره چوي پیاله سوځي مستان سوځي

šáyxa mǝrāǯa mahšár ðay mǯǝka swǝǯi asmā́n swǝǯi
xum lǝ órǝ sará čáwi pyālá swǝǯi mastā́n swǝǯi

د سکروټو مجمرونه د سینو ګرداب ته لویږي
په دوزخ کي پایکوبي ده څپه سوځي توفان سوځي

ðǝ skarwǝṭū majmarūna ðǝ sinó gardā́b tǝ lwíẓi
pǝ ðozā́x kí pāykobí ða capá swǝǯi tofā́n swǝǯi

د سوماله خمه اخلي د جمشید په جام جامونه
د زردښت لحد اور واخیست خرقه پوش زاهدان سوځي

ðǝ somā́ lǝ xúma áxli ðǝ jamšéð pǝ jām jamūna
ðǝ zardāšt lahað or wā́xist xırqapóš zāhıdā́n swǝǯi

مهارت د عمر غواړي په مجلس چې ورګډیږي
د پښو رندانو ځای دی سست مذهب او ایمان سوځي

mahārát da súmar ğwāṛi pa majlə́s či wərgadizi
da pəxó rındā́nū ǰāy day sust mazháb aw imā́n swə́ǰi

بدمستي د ه هیاهوی دی توبې سر پر سر ماتیږي
چیغې وړغلې محراب ته توبه سوځي شیخان سوځي

badmastí da hayāhū́y day tobé sar pər sar mātizi
čiği wárğle mıhrā́b tə tobá swə́ǰi šayxā́n swə́ǰi

د امسلک د خرابات دی په هر خم کې خرابي دي
حریفان پکښې غرقیږي ساقي سوځي رندان سوځي

dā maslák da xarābā́t day pa har xam ki xarābáydi swə́ǰi
harifā́n pakšé ğarqízi sāqí swə́ǰi rındā́n

د مطرب شهباز په لاس دی د احساس نغمې یې سره کړه
عقل فکر او ارخیستي اپلاتون او لقمان سوځي

da mutrib šahbā́z pa lās day da ıhsā́s nağmáye sra kṛa swə́ǰi
sáqal fikar or axístay aplatū́n aw luqmā́n

عقل لاړه وړکه کړې د جنون غیږې ته لوېږي
د مجنون فکر سلطان دی دانا سوځي نادان سوځي

sáqal lára wrә́ka káṛe dә junū́n ğiẓi ta lwiẓi
dә majnū́n fikar sultā́n day dānā́ swә́ji nādā́n swә́ji

پای

د نصیر "هنر" پښتون په خط

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتور عبدالحکیم هلالی
دکتاب مؤلف

(c) ketabton.com: The Digital Library

DR. ABDUL HAKIM HELALI

PASHTO PHONEMIC ALPHABET

Pashto Academy

KABUL, 1976

Government Printing House

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library